

Tennisblockaden i Båstad 1968

Vänsteraktivism och motmobilisering

MARTIN ERICSSON

Lunds universitet

I artikeln studeras den aktion som stoppade Davis Cup-matchen i tennis mellan Sverige och Rhodesia i Båstad den 3 maj 1968, den mest militanta konfrontationen i Sverige under det mytomspunna året. Artikeln visar att året 1968 inte var fullt så fredligt i Sverige som det ibland har hävdats och att det förekom en sällan uppmärksammas motmobilisering från höger. Artikeln argumenterar för att denna motmobilisering behöver studeras mer och ger exempel på hur det kan ske.

Dagen efter var rubrikerna dramatiska. *Dagens Nyheter* skrev om "SLAGET OM BÅSTAD" och att "saltsyra", "spikklubbor" och andra mordiska vapen använts mot den polistrupp som skyddade Båstads tennisstadion. *Expressen* påstod till och med att stadion stormats av "commandogrupper" utrustade med pilbågar.¹

Mycket i rapporteringen visade sig vara fel. Saltsyra förekom aldrig, inte heller spikklubbor och än mindre pilbågar. Det som hänt var dramatiskt nog. Ett tusental aktivister lyckades fredagen den 3 maj 1968 hindra en Davis Cup-match i tennis från att spelas. Matchen skulle ha ägt rum mellan Sverige och Rhodesia, som senare kom att bli Zimbabwe men ännu var en apartheidliknande stat där en vit minoritet härskade över en svart majoritetsbefolkning. Tennisförbundet valde trots kritik att låta matchen gå av stapeln. Något spel kom dock aldrig till stånd, tack vare de tillresta vänsteraktivisterna.

Artikeln har granskats av två externa lektörer enligt modellen *double blind peer review*.

1. *Dagens Nyheter* 4/5 1968; *Expressen* 4/5 1968.

Martin Ericsson (f. 1982) är docent i historia och lektor vid Historiska institutionen vid Lunds universitet. Bland hans senaste publikationer finns boken *Vetenskapen som försvann? Svensk rasforskning efter 1935* (Lund 2023).

E-post: martin.ericsson@hist.lu.se

Om dem och deras aktion handlar den här artikeln. Men inte bara om dem, utan också om den mobilisering som skedde mot aktivisterna. 1968 var nämligen inte, som det ofta antas, endast vänsterns år.

Artikels syfte och berättelsen om det svenska 1968

Båstadaktionen var det mest konfrontativa och våldsamma som utspelade sig i Sverige under det mytomspunna året.² Trots det finns ingen egentlig forskning om den. I vissa vetenskapliga skildringar av sextio-talsradikaliseringen i Sverige nämns aktionen inte med ett ord.³ I andra nämns den kortfattat och utan att skildringen baseras på ett större empiriskt material.⁴ Ibland omtalas den på ett okritiskt sätt som "kravaller" eller "upplopp".⁵

Kanske beror det på benägenheten att se det som sker utanför huvudstaden som perifert. Något som talar för en sådan tolkning är att i både historievetenskapliga och populärhistoriska verk är det kårhusockupationen i Stockholm som gång på gång ges stor uppmärksamhet.⁶ Året innehöll dock många fler konfrontationer med ett mer dramatiskt förlopp, som vissa av FNL-rörelsens demonstrationer och värnpliktsprotesterna i Lund under sommaren.⁷ Kulmen för gatukonflikterna utspelade sig, menar jag, under Båstadaktionen den 3 maj.⁸ Det var före

2. Jag avser här det kronologiska begreppet 1968. För en diskussion om skillnaden mellan detta och mer symboliska begrepp som "sextioåtta" eller "68-vänstern", se Martin Wiklund, *Historia som domstol: Historisk värdering och retorisk argumentation kring "68"* (Nora 2012) s. 50, 130–131.

3. Terry H. Anderson, "1968: The American and Scandinavian Experiences", *Scandinavian Journal of History* 33:4 (2008) s. 491–499; Thomas Ekman Jørgensen, *Transformations and Crises: The Left and the Nation in Denmark and Sweden, 1956–1980* (New York 2008); Thomas Ekman Jørgensen, "Scandinavia", i Martin Klimke & Joachim Scharloth (red.), *1968 in Europe: A History of Protest and Activism, 1956–1977* (Basingstoke 2008) s. 239–252.

4. Thomas Etzemüller, 1968: *Ein Riss in der Geschichte? Gesellschaftlicher Umbruch und 68er-Bewegungen in Westdeutschland und Schweden* (Konstanz 2005) s. 146–149; Sven-Olof Josefsson, *Året var 1968: Universitetskris och studentrevolt i Stockholm och Lund* (Göteborg 1996) s. 192; Kim Salomon, *Rebeller i takt med tiden: FNL-rörelsen och 60-talets politiska ritualer* (Stockholm 1996) s. 77; Kjell Östberg & Jenny Andersson, *Sveriges historia 1965–2012* (Stockholm 2013) s. 193.

5. Se t.ex. Henrik Berggren, *68* (Stockholm 2018) s. 203, 207; Ulf Bjereld & Marie Demker, *1968: När allt började* (Stockholm 2018) s. 12, 116.

6. Crister Skoglund, "Studentrevolten 1968", i Anders Burman & Lena Lennerhed (red.), *Tillsammans: Politik, filosofi och estetik på 1960- och 1970-talen* (Stockholm 2014) s. 15–56.

7. Thomas Etzemüller, "A Struggle for Radical Change? Swedish Students in the 1960s", i Axel Schildt & Detlef Siegfried (red.), *Between Marx and Coca-Cola: Youth Cultures in Changing European Societies, 1960–1980* (New York 2006) s. 243; Josefsson (1996) s. 200–201.

8. För en liknande tolkning, se Tor Sellström, *Sweden and National Liberation in Southern Africa, Volume I: Formation of a Popular Opinion 1950–1970* (Uppsala 1999) s. 348; Håkan

såväl kårhusockupationen som de studentrevolter i Paris som ofta får representera året.

Syftet med denna artikel är att nyansera berättelsen om det svenska 1968 som en Stockholmscentrerad och relativt fredlig historia. Båstad-aktionen används här som ett empiriskt *case* som är väl lämpat för att utmana denna berättelse. I analysen riktas särskilt fokus mot hur de tillresta aktivisterna mobiliserade inför protesten, hur polisen agerade för att bemöta dem samt hur de lokalinvånare som var negativt inställda till aktivisterna i sin tur mobiliserade.

Båstadaktionen är, menar jag, ett bra exempel på att utvecklingen i Sverige 1968 var mer våldsam än vad tidigare forskning ibland har antytt.⁹ Det är sant att den svenska utvecklingen saknade de inslag av dödligt våld som förekom i exempelvis Frankrike och Västtyskland.¹⁰ Men som bland andra Thomas Etzemüller har påpekat var våren 1968 en period då utvecklingen i Sverige hade kunnat eskalera till en högre våldsnivå.¹¹ I det sammanhanget blir Båstadaktionen viktig att studera, särskilt eftersom den synliggör det våld som utövades inte bara från vänster utan också från höger.

1968 var som sagt inte bara vänsterns år, varken i Sverige eller utomlands.¹² De konservativa i Frankrike samlade hundratusentals demonstranter till stöd för Charles de Gaulles presidentskap strax efter studenternas och arbetarnas majrevolt, och i Västberlin organiserades stora demonstrationer i protest mot den tyska vänsterns radikalisering.¹³

I Sverige är högermobiliseringen betydligt mindre utforskad än den från vänster. Att den parlamentariska högern var på defensiven 1968 är i och för sig uppenbart. Partipolitiskt var 1960-talets slut en svår tid för Högerpartiet (nuvarande Moderaterna). Särskilt i frågor som berörde

Thörn, *Solidaritetsens betydelse: Kampen mot apartheid i Sydafrika och framväxten av det globala civilsamhället* (Stockholm 2010) s. 215.

9. Anderson (2008) s. 493–494; Alexander Ekelund, *Kampen om vetenskapen: Politisk och vetenskaplig formering under den svenska vänsterradikaliserings era* (Göteborg 2017) s. 194; Thomas Ekman Jørgensen, "The Scandinavian 1968 in a European Perspective", *Scandinavian Journal of History* 33:4 (2008) s. 327; Kjell Östberg, 1968: *När allting var i rörelse: Sextiotalradikaliserings och de sociala rörelserna* (Stockholm 2002) s. 121–122, 173.

10. Mark Kurlansky, 1968: *The Year that Rocked the World* (New York 2004) s. 154–156, 232.

11. Etzemüller (2006) s. 250.

12. För en liknande observation, se Håkan Thörn, 1968: *Revolutionens rytmer: En berättelse om hur musik och uppror skakade världsordningen* (Göteborg 2018) s. 300.

13. Martin Klimke, "West Germany", i Martin Klimke & Joachim Scharloth (red.), 1968 in Europe: *A History of Protest and Activism, 1956–1977* (Basingstoke 2008) s. 104.

Vietnamkriget blev högerpartisterna, som Torbjörn Nilsson har beskrivit det, isolerade och hade svårt att nå ut till ungdomar.¹⁴

Det fanns dock konservativa krafter som mobiliserade på gatunivå. Ett exempel är organisationen Demokratisk Allians (DA), bildad 1967 som en reaktion på FNL-rörelsens framgångar. Under flera år genomförde DA, som försvarade USA:s inblandning i Vietnamkriget, motdemonstrationer i samband med FNL-aktioner och låg också bakom mötesstörningar. Enskilda personer som var medlemmar i DA under 1960- och 1970-talen har senare figurerat i högerextrema och främlingsfientliga sammanhang.¹⁵

Denna högermobilisering, som ägde rum på samma gator och torg där vänsteraktivisterna mobiliserade, har inte blivit systematiskt studerad. Det är, menar jag, på tiden att den blir det, och den här artikeln kan gärna ses som en förstudie till ett mer omfattande projekt om ytterhögerens politiska mobilisering i Sverige vid 1960-talets slut.

Konfliktrepertoar, reaktionsrepertoar, inramning och gränsaktivering

I artikeln används ett antal redskap för att analysera valet av aktionsformer, polisens strategi samt den mobilisering som förekom från såväl vänsteraktivister som lokalinvånare. Redskapen är hämtade från den forskningstradition som på engelska benämns som "contentious politics studies" och som på svenska vanligtvis kallas för studiet av kollektiva konfrontationer.

Valet av aktionsformer studeras med hjälp av begreppet konfliktrepertoar. En konfliktrepertoar syftar på den historiskt föränderliga uppsättning metoder som människor använder när de agerar kollektivt för att uppnå politiska eller sociala mål som påverkar en annan parts intressen – i det här fallet att hindra en match mot en regim som Tennisförbundet valt att spela mot. Konfliktrepertoarer förändras relationellt, det vill säga genom erfarenheter som aktivister gör i möten med andra aktörer, till exempel ordningsmakten.¹⁶ Det går vanligtvis långsamt,

14. Torbjörn Nilsson, *Mellan arv och utopi: Moderata vägval under hundra år, 1904–2004* (Stockholm 2004) s. 228–229.

15. Anna-Lena Lodenius & Stieg Larsson, *Extremhögern* (Stockholm 1994) s. 19–20, 74, 266–267; SOU 2002:94. *Övervakningen av nazister och högerextremister: Forskarrapporter till Säkerhetstjänstkommissionen* (Stockholm 2002) s. 99–100.

16. Doug McAdam, Sidney Tarrow & Charles Tilly, *Dynamics of Contention* (Cambridge 2001), s. 21–24.

men det finns situationer då konfliktrepertoarer utvecklas relativt snabbt. Just 1960-talet har, åtminstone vad gäller västvärlden, framhållits som en sådan situation. Då kompletterades äldre aktionsformer, som demonstrationer och opinionsmöten, med mer högljudda, direkta och spektakulära metoder.¹⁷ Även polisen och andra myndigheter har en repertoar för att bemöta protester. Den kan kallas för reaktionsrepertoar, och utvecklas också relationellt genom erfarenheter som görs i tidigare möten med aktivister.¹⁸

För att en aktion (eller en motaktion) alls ska komma till stånd måste deltagare och sympatisörer mobiliseras till handling. Mobilisering underlättas av att människor antingen upplever en möjlighet att förverkliga ett viktigt mål genom att agera tillsammans, eller av att de upplever att de måste bemöta ett hot.¹⁹ Två företeelser som kan stärka upplevelsen av möjligheter respektive hot ges särskild uppmärksamhet i artikeln.

Den första är inramning, ett uttryck som kommer från engelskans *framing* och som syftar dels på hur aktivister omgärdar sina krav och fyller sin kommunikation med meningar och symboler, dels på hur de beskriver sig själva. Enkelt uttryckt bidrar inramning till skapandet av ett föreställt "vi", vilket är en förutsättning för mobilisering.²⁰ Den andra är gränsaktivering, varmed avses en process där grupper tillskriver varandra identiteter – det må vara "kommunister", "fascister", "invandrare" eller något annat. Gränsaktivering bidrar därmed till att skapa föreställningen om ett hotfullt "dem", som befinner sig på fel sida av en politisk, social eller kulturell gräns jämfört med den egna gruppen.²¹

Upplägg, källmaterial och forskningsetik

Undersökningen består av fyra delar. Först diskuteras bakgrunden till matchen och den planering som ägde rum från aktivisternas och polisens sida. Därefter undersöks händelseförloppet under förmiddagen

17. Timothy Scott Brown, *West Germany and the Global Sixties: The Antiauthoritarian Revolt, 1962–1978* (Cambridge 2013), s. 370; Charles Tilly, *Contentious Performances* (Cambridge 2008) s. 12–15.

18. Martin Ericsson & Andrés Brink Pinto, *Den bråkiga staden: Ungdomsupplopp och ungdomspolitik i efterkrigstidens Stockholm* (Stockholm 2019) s. 45–47.

19. McAdam, Tarrow & Tilly (2001), s. 43, 95.

20. Donatella della Porta & Mario Diani, *Social Movements: An Introduction* (Hoboken 2020) s. 74–80; Sidney Tarrow, *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics* (Cambridge 1998) s. 110, 116.

21. Charles Tilly, *The Politics of Collective Violence* (Cambridge 2003) s. 21, 32, 75.

den 3 maj. Sedan behandlas den lokala mobilisering som skedde mot aktivisterna. I avslutningen återkopplar jag till syftet med artikeln samt presenterar slutsatser och idéer om kommande forskning.

Studien baseras på flera sorters källmaterial, som alla har sina för tjänster och problem. Jag har gått igenom rikstäckande morgon- och kvällstidningar samt skånska lokaltidningar under veckorna kring den 3 maj 1968. Som redan antytts förekom många presspåståenden som visade sig bygga på missuppfattningar. Tidningarna bör därför användas med försiktighet i frågan om vad som utspelade sig i Båstad, men de är en bra källa för att undersöka rykten och förhandsspekulationer. Vidare har jag använt två skrifter som gavs ut efter aktionen, skriften *Aktion Båstad* som gavs ut av en grupp aktivister, och folkskolläraren Bo Lindbloms bok *Fallet Båstad* som innehåller en del intervjuer med deltagare i aktionen. Båda skrifterna måste behandlas varsamt, framför allt på grund av sin aktivistvänliga tendens.

Aktionen avsatte ett stort polisiärt och rättsligt material i form av rapporter, förundersökningar och brottmålsdomar. Här finns handlingar som härrör från polisens planering, men också fotografier och förhörsuppteckningar. Källvärdet i förhören, som oftast är nedtecknade strax efter aktionen men där personer som misstänkts för brott kan ha haft skäl att tona ner sin egen roll, måste bedömas från fall till fall.

Avslutningsvis har jag utnyttjat ett material med generellt högt källvärde, nämligen dokumentärfilmer inspelade under själva aktionen. Det rör sig om journalisten Lars Westmans film *Sanningen om Båstad*, som innehåller intressanta ljudupptagningar och intervjuer, samt filmen *Den vita sporten*, som spelades in under ledning av regissören Bo Widerberg och som 1969 vann en guldbagge för bästa film. Widerberg och hans team av elever från Filmskolan i Stockholm spelade in sekvenser före, under och efter aktionen.²² Källvärdet beror dock helt på vilken del av aktionen det är som undersöks, eftersom de inte filmade hela händelseförloppet.

En del deltagare i Båstadaktionen är fortfarande i livet. Det finns därför skäl att undvika att publicera namnuppgifter, särskilt vad gäller personer som en gång misstänktes för brott. Jag har därför valt att skriva ut en kod, exempelvis Kod DHÄ1 eller Kod FUP1, när jag hänvisar till

22. Märten Blomkvist, *Höggradigt jävla excentrisk: En biografi över Bo Widerberg* (Stockholm 2011) s. 227–232.

handlingar som rör brottsmisstänkta individer. Koderna hänvisar till domar respektive förundersökningsprotokoll. På kodnyckeln, som förvaras i låst skåp vid Historiska institutionen vid Lunds universitet, anges målnummer och arkivsignum på de berörda handlingarna.

En kontroversiell lottning

I januari lottades Sverige mot Rhodesia i första omgången av Davis Cup. För att förstå varför detta var kontroversiellt måste något sägas om vad Rhodesia var för land vid 1960-talets slut.

Kolonin Rhodesia grundlades runt 1890 av ett privat gruvföretag under ledning av den brittiske kapitalisten Cecil Rhodes, som fick ge namn åt statsbildningen. Under de första decennierna styrdes Rhodesia av British South Africa Company, som stod under beskydd av den brittiska kronan. Med hjälp av kulsprutor kuvades den svarta befolkning som redan levde i området, och den vita övermakten förändrades inte då den brittiska staten övertog det direkta styret 1923.²³ Efter andra världskriget inledde Storbritannien avvecklingen av sitt imperium, men självständighetsprocessen i Rhodesia gick långsamt. Anledningen var att de vita bosättarna vägrade lämna ifrån sig makten. Rösträttsreglerna utestängde nästan alla svarta invånare från inflytande i parlamentet, och Storbritannien krävde allmän rösträtt för att bevilja självständighet. Det ultrakonservativa partiet Rhodesian Front under ledning av Ian Smith utropade i november 1965 landet som en självständig stat med fortsatt vitt minoritetsstyre, i hård konflikt med den brittiska regeringen och befrielse rörelserna Zimbabwe African People's Union och Zimbabwe African National Union. Samtidigt genomfördes reformer som kom livet i Rhodesia att likna det sydafrikanska apartheidsystemet.²⁴

Storbritannien försökte tvinga Smith till förhandlingsbordet genom handelsblockader som dock blev ineffektiva då Rhodesia fick stöd från Sydafrika och det portugisiska kolonialstyret i Moçambique.²⁵ FN uppmanade till internationella sanktioner. Den svenska regeringen, som vägrade erkänna Rhodesia, följde uppmaningen. FN-sanktionerna

23. John Darwin, *The Empire Project: The Rise and Fall of the British World-System, 1830–1970* (Cambridge 2009) s. 225–231; David Kenrick, *Decolonisation, Identity and Nation in Rhodesia, 1964–1979: A Race Against Time* (Cham 2019) s. 8–11.

24. Ronald Hyam, *Britain's Declining Empire: The Road to Decolonisation, 1918–1968* (Cambridge 2007) s. 365.

25. Alois Mlambo, "We Have Blood Relations Over the Border': South Africa and Rhodesian Sanctions, 1965–1975", *African Historical Review* 40:1 (2008) s. 8, 14–16, 20–22.

nämnde emellertid ingenting om idrottsutbyte. Detta utnyttjades av Smiths regim, som räknade varje genomfört internationellt idrottsevenemang som en propagandaseger.

Frågan huruvida Davis Cup-matchen skulle spelas låg inte hos den svenska regeringen utan i det svenska Tennisförbundets händer. Deras beslut blev att låta spela matchen och att förlägga den till Båstad. Ville man provocera den radikala sextiotalsvänstern hade man inte kunnat göra ett bättre val. Inte nog med att Sverige skulle möta en apartheidliknande stat som till råga på allt just avrättat tre svarta motståndsmän (figur 1).²⁶ Matchen skulle spelas i den borgerligt dominerade orten Båstad och det som skulle spelas var tennis, en sport som börjat locka bredare befolkningslager under 1960-talet men som ännu hade kvar en stämpel av överklassidrott.²⁷ Sammansättningen av Tennisförbundets ledning, där ordförandena sedan bildandet 1906 varit bankdirektörer eller industriledare, var inte ägnad att motsäga den bilden. Ordföranden 1968 hette Carl de Geer och han var vice VD i Stockholms Enskilda Bank, ägd av Wallenbergsfären.

Mobiliseringen inför matchen

Det var inte bara inom den radikala vänstern som Tennisförbundets agerande väckte kritik. De första protesterna kom från kommunpolitiker i Båstad. Den ledande kritikern där var Malcolm Tigerschiöld, direktör för Norrvikens trädgårdar och representant för det tvärpolitiska partiet Kommunens väl i kommunalnämnden. Efter att ha misslyckats med att få nämnden med sig på en formell protest mot Tennisförbundet valde han att skapa opinion i offentligheten.²⁸ Den 13 april ställde han sig i spetsen för ett öppet brev till Tennisförbundet, med krav på att Sverige borde "ansluta sig till den världsoption som fördömer Rhodesias behandling av de färgade" och vägra att spela matchen.²⁹

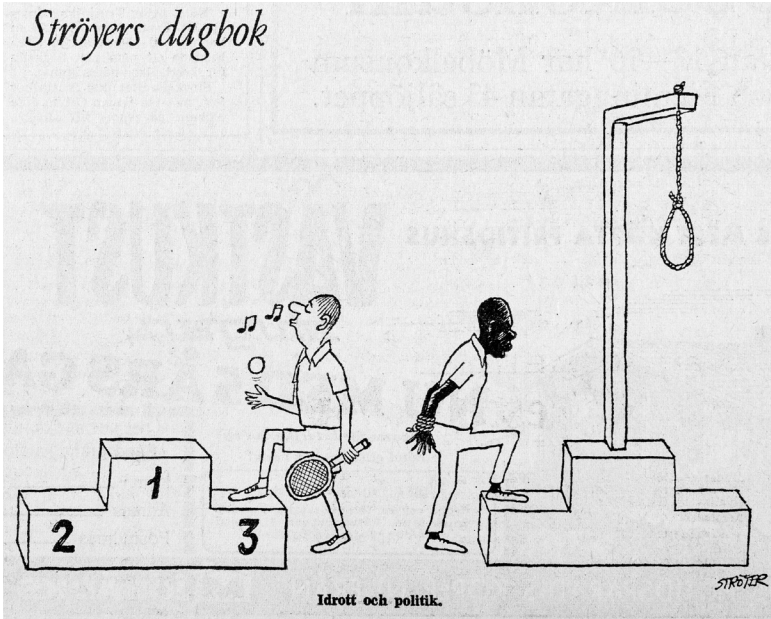
Ställningstagandet förde upp matchfrågan i offentligheten, vilket underlättade mobiliseringen av mer handfasta protester. En del av dessa kanaliserades genom de etablerade partipolitiska ungdomsförbunden, där

26. Filipe Ribeiro de Meneses & Robert McNamara, *The White Redoubt: The Great Powers and the Struggle for Southern Africa, 1960–1980* (London 2018) s. 68.

27. Jens Ljunggren, *Den svenska idrottens historia* (Stockholm 2020) s. 216.

28. Kommunalnämndens protokoll 11/4 1968, A:19, Kommunalnämndens i Båstads köping arkiv (KBK), Båstads kommunarkiv (BKA).

29. *Arbetet* 13/4 1968.

FIGUR 1: Tennisförbundet valde att spela matchen samtidigt som den rhodesiska regimen avrättade tre svarta motståndsmän. Teckning av Poul Strøyer i Dagens Nyheter 27 april 1968, reproducerad med tillstånd av Solveig Strøyer.

SSU i Skåne tog initiativ till en manifestation tänkt att äga rum i Båstad på matchdagen. De fick draghjälp av Folkpartiets liberala ungdomsförbund (FPU) och Centerpartiets ungdomsförbund (CUF), som aviserade att de ville vara med. Ungdomsförbunden tillämpade en konfliktrepertoar som var väl etablerad och föga nyskapande. De ville genomföra en traditionell demonstration som skulle gå genom Båstad med plakat.

Medan ungdomsförbundens ansökan om demonstrationstillstånd behandlades smeds mer militanta planer på andra håll. Det är inte helt lätt att slå fast vilka som egentligen låg bakom dem. Källorna från våren 1968 är fragmentariska och ibland motstridiga. I efterhand hävdade vissa aktivister att det aldrig ens funnits någon planering. De som gav ut *Aktion Båstad* påstod att det fanns "inga på byråkratisk väg eller utifrån tillsatta ledare" och att aktionens "kollektiva vilja" växte fram "spontant genom slagord och talkörer".³⁰

30. *Aktion Båstad 1968: Varför vi stoppade tennismatchen i Båstad* (Johanneshov 1968) s. 7.

Förvisso stod ingen enskild organisation bakom aktionen och några formella ledare fanns inte. På så sätt var aktivisterna uppenbart påverkade av den skepsis mot traditionella organisationsformer som präglade mycket av sextiotalsradikaliseringen i Sverige såväl som i andra länder.³¹ Samtidigt växer ingen kollektiv aktion någonsin fram "spontant" utan innehåller alltid någon sorts rationalitet eller samordning.

Allt tyder på att aktionen förbereddes av ungdomar och studenter med bas i den vänstermiljö som utvecklats i Lund sedan decenniets mitt. Där fanns till exempel kretsen runt tidskriften *Zenit*, en viktig plattform i sökandet efter en position till vänster om socialdemokratin men utan kopplingar till sovjetkommunismen. Där fanns också en avdelning av den gamla socialistiska studentrörelsen *Clarté*, som vaknat till liv under 1960-talet. Där fanns en aktiv Vietnamkommitté som stödde FNL samt en ovanligt radikal socialdemokratisk studentklubb. Den lokala Sydafrikakommittén var dessutom mycket verksam och hade nyligen ordnat en "teach-in" om Rhodesia.³² Denna radikala studentmiljö fungerade som ett drivhus för vänsteraktivism under åren runt 1968 och skapade goda förutsättningar för deltagare från flera olika organisationer att mobilisera tillsammans.

Onsdagen den 24 april hölls ett förberedande möte på Akademiska föreningen i Lund.³³ Exakt vad som beslutades är svårt att slå fast – planeringen av olagliga aktioner protokollförs sällan – men med hjälp av tidningsartiklar går det att teckna en bild i grova drag. *Aftonbladet* uppgav att personer från "samtliga vänstergrupper i Lund" deltagit, och nämnde den socialdemokratiska studentklubben, *Clarté*, Sydafrikakommittén och Vietnamkommittén. Deltagarna var dock förmodligen en brokigare skara än så, för även representanter från "flera religiösa organisationer" nämndes.³⁴

Man kom överens om att matchen skulle stoppas, men det verkar ha funnits olika idéer om hur det skulle ske. En anonym person sade ödesmättat till *Aftonbladet* att "vi ska använda alla medel utom spränggranater" och att "sabotagegrupper" kunde kasta in svartmålade tennisbollar

31. Ben Mercer, *Student Revolt in 1968: France, Italy and West Germany* (Cambridge 2020) s. 143; Östberg (2002) s. 120, 167.

32. Josefsson (1996) s. 186–190; Sellström (1999) s. 345.

33. Förhör 5/7 1968 i Kod FUP2, Södra Åsbo och Bjäre domsagas arkiv (SÅBD), Riksarkivet Lund (RLU).

34. *Aftonbladet* 25/4 1968.

på planen för att omöjliggöra spel. Andra uttalanden tonade ner det våldsamma. Ordföranden i Lunds socialdemokratiska studentklubb medgav att han "räknar med bråk", men pratade framför allt om ickevåldsmetoder: "Det finns ju så många sätt – obetydliga och fridsamma sätt – på vilka man kan tvinga matchledningen att avbryta matchen".³⁵ Oavsett hur planeringen såg ut i detalj så tyder alla uttalanden på att aktivisterna redan från början valde en betydligt mer konfrontativ och mindre traditionell konfliktrepertoar än de tre politiska ungdomsförbunden.

Aktivisterna i Lund kontaktade snart radikala ungdomar framför allt i Stockholm och Uppsala. I Stockholm arrangerades bussresor till Båstad av Vänsterns Ungdomsförbund (VUF), som våren 1968 fortfarande var ungdomsförbund till Vänsterpartiet Kommunisterna men som två år senare skulle bryta sig loss och splittras i leninistiska smågrupper.³⁶ I Uppsala är det svårare att säga vilka som var drivande men Uppsala Afrikagrupp, som bedrev solidaritetsarbete med afrikanska befrielseörelser, verkar ha samordnat bussresor.³⁷

Ett tag såg det ut som att ungdomsförbunden och aktionsgruppen i Lund skulle kunna samarbeta. Veckan före matchstart fördes sonderande samtal, och efter de traditionella första maj-demonstrationerna träffades ledande skånska SSU-are och representanter från aktionsgruppen inne i Båstad.³⁸ Alla möjligheter till överenskommelser sprack dock två dagar innan matchen. Då meddelade polismästaren i Båstad att han vägrade låta ungdomsförbunden demonstrera medan matchen pågick. I stället skulle de få starta först efter att matchen spelats. SSU överklagade visserligen och lyckades faktiskt få länsstyrelsen att köra över polismästaren. Det var dock, fruktade den skånske SSU-ordföranden Levi Svenningsson, för sent. Aktivisterna i Lund hade hela tiden tyckt att SSU-arna varit "alltför välartade", och nu fanns det en risk att de valde "hårdare tag".³⁹

Antikapitalistiska antirasister eller långhåriga odågor?

Under dagarna före 3 maj började aktivisterna sprida flygblad i Båstad. I inramningen av aktionen, så som den kommer till uttryck i flygbladstex-

35. *Arbetet* 26/4 1968.

36. *Expressen* 3/5 1968; *Tidsignal* nr. 19 1968.

37. Bertil Malmström, "Båstad 1968", i Mai Palmberg (red.), *När södra Afrikas frihet var vår: Afrikagrupperna 1968–1994* (Stockholm 2007) s. 49.

38. *Arbetet* 2/5 1968.

39. *Sydsvenska Dagbladet* 3/5 1968.

ten, slog de så att säga två ideologiska flugor i en smäll. Ett hindrande av matchen skulle nämligen innebära en protest både mot rasismen och kapitalismen. Aktivisterna kopplade samman Tennisförbundet med kapitalismen som ekonomiskt system, och kapitalismen beskrevs i sin tur som en förutsättning för rasismen genom ekonomisk exploatering av underordnade grupper. Tennisförbundet var, hävdade flygbladet, en "organisation som helt och hållet kontrolleras av Wallenbergs män" och det var Wallenbergsfärens ekonomiska intressen i Rhodesia som låg bakom förbundets beslut att spela matchen.⁴⁰

Vid samma tid gjordes uttalanden som indikerar att det fanns lokalinvånare i Båstad som inte alls såg aktionen som en möjlighet utan snarare som ett hot. En del antydde till och med att aktionen skulle komma att bemötas med våld. *Expressen* rapporterade att en "motdemonstration" höll på att planläggas, och *Kvällsposten* intervjuade en person som påstod att det bildats en frivillig "tennispolis" bestående av 150 man med uppgiften att stoppa vänsteraktivisterna. "Den som bråkar skall vi klä av naken", sade Båstadbon.⁴¹ I vilken mån dessa rykten avspeglar de allmänna stämningarna går förstås inte att säga säkert, och siffran 150 i uttalandet ovan bör tas med minst en nypa salt. De tyder dock på att det fanns lokalinvånare som hade planer på någon form av motmobilisering.

Källmaterialet visar också att det redan nu förekom en gränsaktivering där aktivisterna utmålades som avvikande. Dels beskrev vissa Båstadbor aktivisterna som "studenter". Det är intressant eftersom aktivisterna i sina egna uttalanden aldrig gjorde någon poäng av att de var studenter – vilket många, om än inte alla, onekligen var. Men när banskötaren som satte upp taggtråd runt tennisstadion intervjuades (för att ta ett exempel), sade han att "studenter" borde ha "bättre vett" än att protestera mot en tennismatch.⁴² Dels beskrevs aktivisterna som kulturellt utmanande. "Långhåriga odågor – har de inget bättre att ta sig för?", ska ha varit en vanlig kommentar bland lokalbefolkningen enligt *Dagens Nyheters* reporter.⁴³

Denna tidiga gränsaktivering pekade med andra ord ut aktivisterna inte som antirasister och antikapitalister (vilket var hur de själva beskrev

40. Flygbladet "Därför protesterar vi", E2d:1, Polismyndighetens i Ängelholm arkiv (PMÅ), RLU.

41. *Expressen* 2/5 1968; *Kvällsposten* 3/5 1968.

42. *Dagens Nyheter* 27/4 1968.

43. *Dagens Nyheter* 3/5 1968.

sig), utan som en märklig grupp studenter som kom utifrån för att störa lugnet i det lilla samhället. Gränsaktiveringen anspelade därigenom på en vanlig högerpopulistisk bild av att "folket" stod mot "eliten".⁴⁴ Det som avsågs med eliten var då varken Tennisförbundets ledning eller den rhodesiska regimen, utan vänsterstudenterna från Lund.

Polisens planering

Ansvar för polisinsatsen låg hos Hans Fjelner, länspolismästare i Kristianstad län. Hans uppgift var föga avundsvärd. Tennisstadion i Båstad ligger mitt inne i samhället och är svår försvarad. De enda yttre säkerhetsåtgärderna var ett staket runt stadion med taggråd högst upp. Polisen i norra Skåne hade dessutom ingen etablerad reaktionsrepertoar för att hantera stora vänsterprotester. En sådan fanns i Stockholm. Där hade polisen konfronterat Vietnamdemonstranter under ett par års tid, och långsamt höll en våldsamt och repressiv polistaktik på att ersättas av en där våldsamheter helst undveks.⁴⁵ Men Stockholm låg långt bort och i Fjelners distrikt hade ingen reaktionsrepertoar hunnit utvecklas.

Det är i ljuset av detta vi måste se den konflikt som uppstod mellan Fjelner och ingen mindre än rikspolischefen Carl Persson. Konflikter inom myndigheter är ofta svåra att rekonstruera men i det här fallet går det lätt. Persson, som den 29 april kallade Fjelner till en överläggning i huvudstaden, lät nämligen protokollföra mötet. Anteckningarna tyder på att Fjelner själv inte hyste några varma tankar om Tennisförbundet, och han ska ha sagt att han "ansåg att tävlingen av olika skäl inte borde komma till stånd". Rikspolischefen underströk "med skärpa" att polisen måste se till att matchen kunde spelas oavsett vad man hade för personliga uppfattningar. Han gav dessutom Fjelner en skrapa för att ha kallat in för få poliser. Planeringen var "helt otillräcklig för att upprätthålla ordningen och säkerheten i Båstad", och Persson erbjöd sig att skjuta till stora förstärkningar från Stockholm.⁴⁶

44. Julia Leser & Rebecca Pates, "The Framing of Right-Wing Populism: Intricacies of 'Populist' Narratives, Emotions and Resonance", i Michael Oswald (red.), *The Palgrave Handbook of Populism* (Cham 2022) s. 438.

45. Etzemüller (2006) s. 241, 247; Åke Kilander, *Vietnam var nära: En berättelse om FNL-rörelsen och solidaritetsarbetet i Sverige 1965–1975* (Stockholm 2007) s. 124–129; Salomon (1996) s. 211–215, 220.

46. Protokoll 29/4 1968, E2d:1, PMÄ, RLU.

I stort sett nobbade Fjelner erbjudandet. Sammanlagt omfattade kommenderingsplanen 130 poliser, varav endast några få från Stockholm. Denna trupp skulle inte befinna sig runt omkring stadion, utan innanför dess staket, där uniformerad personal skulle bevaka planen och civilklädda poliser finnas på läktarna. På stadion skulle det dessutom finnas en brandslang, som i händelse av bråk skulle skötas av en deltidsbrandman.⁴⁷ Planen, vars utformning gick tvärsenemot rikspolischefens önskemål, skulle få stor betydelse för det som hände fredagen den 3 maj.

Aktivisterna samlas

De aktivister som kom till Båstad på fredagsmorgonen var långt ifrån en homogen skara, även om många var studenter med kopplingar till den radikala vänstern. Där fanns till exempel kristna ungdomar. När Widerbergs filmteam intervjuade aktivister inför matchen gjorde inte alla marxistiska analyser av imperialismen i Afrika. En ung man motiverade sitt deltagande med att det var hans "plikt som kristen att ställa mig på de förtrycktas sida".⁴⁸ Alla var förresten inte ens unga, även om ungdomar och studenter var i stor majoritet. En lite udda fågel var en man i femtioårsåldern som rest ner från Stockholm på eget initiativ. Han beskrev senare hur han hade svårt att komma till tals med de unga då han på grund av sin ålder misstänkes för att "vara någon slags spion".⁴⁹

Samtidigt höll Fjelner ordergenomgång. Hans motvilja inför kommanderingen sken igenom också vid detta tillfälle. Under den polisutredning som följde fick alla närvarande poliser skriva ner vad de upplevt under dagen. Flera beskrev då hur Fjelner ska ha sagt att han egentligen inte hade "några förhoppningar om att matchen skulle kunna genomföras", utan att polisens uppgift främst måste bli att "förhindra skadegörelse av banan och trädgårdarna i anslutning till den". En annan polis skrev, med uttryck som återkommer i andra redogörelser, att Fjelner sade att aktivisterna inget hellre önskade än att skaffa sig martyrer och att poliserna därför hellre borde "ta två steg tillbaka än ett framåt".⁵⁰ Det är ytterligare ett tecken på att avsaknaden av en etablerad reaktionsreper-

47. "Angående förstärkt övervakning i Båstad under tiden 3 – 5.5 1968", E2d:1, PMÄ, RLU.

48. *Den vita sporten* (Bo Widerberg, Grupp 13, Svenska Filminstitutet & Svensk Filmindustri 1968), minut 22.

49. Förhör 16/8 1968, E2d:9, PMÄ, RLU.

50. Se t.ex. PM 14/5 1968, E2d:2 & PM 14/5 1968, E2d:6, PMÄ, RLU.

toar skapade otydlighet, inte minst när det gäller frågan hur mycket våld som poliserna skulle få utöva.

Strax efter tolvslaget avgick SSU:s och de två borgerliga ungdomsförbundens tillståndsgivna demonstrationståg från Svenska kyrkans stiftsgård. Där tågade någonstans mellan 500 och 1000 personer (uppgifterna går isär) och bland dem befann sig alltså både de mer militanta aktivisterna, ett mindre antal medlemmar i SSU, FPU och CUF samt ett ännu mindre antal Båstadbor. Främst bland de senare gick prästen Ingemar Simonsson, föreståndare för stiftsgården.⁵¹ Demonstrationståget gick i riktning mot den så kallade Dalmanska tomten strax utanför Tennistadion. Slagordet ”stoppa matchen” skanderades längs tågets väg, och demonstranterna höll upp plakat med texter som ”Rasisterna Smithar ner Båstad” och ”Följ FN, bojkotta Smith”.⁵²

Redan vid samlingen hade stämningen varit spänd mellan aktivisterna och en del Båstadbor. En ung man som tittade på medan aktivister satt på en trottoar och målade plakat sade till exempel att någon borde ta en sax och ”klippa de här långhåriga individerna”. Det var ytterligare ett fall av den gränsaktivering som nämnts tidigare, där aktivisterna framställdes som kulturellt avvikande.⁵³ På vägen till stadion uppstod det större konfrontationer. Den allvarligaste skedde med den lokale guldhandlaren Henri Swaving, som skulle spela en svårbedömd roll också senare. Swaving hamnade i hetsiga diskussioner med aktivister redan på Stortorget. Han ”fattade också tag i en neger”, enligt vad han senare uppgav, för att hindra den svarte aktivisten från att gå mot stadion.⁵⁴

Till slut var demonstrationståget framme vid Dalmanska tomten. Där skulle allt, enligt polistillståndet, vara slut. Men majoriteten av deltagarna valde nu att lämna SSU-, FPU- och CUF-arna bakom sig.

Sittblockaden vid södra grinden

Tillträde till stadion skedde genom två grindar. Den södra nåddes via Kyrkogatan en kort bit ner från Dalmanska tomten. Den norra nåddes genom Hamngatan en bit längre bort. Aktivisterna kom fram till den södra grinden först. Där satte sig ett par hundra personer ner på marken medan de höll varandra i händerna och ropade ”Stoppa matchen”.

51. *Aftonbladet* 3/5 1968; *Dagens Nyheter* 4/5 1968.

52. *Aftonbladet* 3/5 & 4/5 1968.

53. *Den vita sporten* 1968, minut 35.

54. Förhör 5/6 1968, E2d:2, PMÅ, RLU.

Aktivisterna genomförde med andra ord en sittblockad. Det var ett relativt nytt inslag på den svenska konfliktrepertoaren. Sittblockader användes så vitt känt är för första gången av antikärnvapenaktivister vid 1960-talets början. Ungdomar engagerade i Kampanjen mot atomvapen blockerade då, med inspiration från den amerikanska medborgarrättsrörelsen och den brittiska antikärnvapenrörelsen, ambassader i Stockholm i protest mot stormakternas kärnvapenprovsprängningar.⁵⁵

Båstadaktivisterna gjorde däremot inga försök att forcera grinden. Några våldsamheter ägde inte heller rum. Poliserna, som följde Fjellers uppmaning att gå lugnt fram, gjorde inte heller några ingripanden. Därmed inte sagt att stämningen var lugn. Det samlades nämligen även här en hel del uppretade Båstadbor. En polis, som uppskattade dem till ett hundratal, mindes senare hur de uppmanat honom att fösa iväg aktivisterna. Det "var för djävligt att slynglar och dräggel" fick hindra en tennismatch, ska en av dem ha sagt.⁵⁶ Ljudupptagningar från södra grinden bekräftar att det förekom verbala konfrontationer mellan aktivister och motdemonstranter. En motdemonstrant kallade en sittande man för "kommunistynglet", och fick som svar att "jag är inte kommunist, jag sitter här i alla fall". Detta var ytterligare en gränsaktivering, där aktivisterna framställdes som "kommunister" – något som vissa av dem förmodligen var, även om beteckningen inte spelade någon roll i deras inramning av aktionen. En annan motdemonstrant menade att polisen använde "för milda bandager [*sic*]" och borde ingripa hårdare. Motdemonstranter förlöjlighade också aktionens antirasistiska mål. "Du har bara sett en neger på vykort, din jävel", ropade en, medan en annan försvarade de vitas makt i Rhodesia: "Du, de värsta diktaturländerna i Afrika, det är de som regeras av svarta."⁵⁷

Striden vid norra grinden

Under tiden nådde aktivister fram till den norra grinden. Här hölls grindhalvorna samman av en järnkedja, men den höll inte i mer än några sekunder. Varför den brast kan dock inte helt klarläggas. Dagen

55. Wilhelm Agrell, *Övrig illegal verksamhet: Övervakning av de svenska kärnvapenmotståndarna 1958–1968* (Stockholm 1999) s. 134–135, 162–163; Martin Ericsson & Jenny Gustafsson, "Kampanjen mot atomvapen och det tidiga 1960-talets svenska protestrepertoar", *Scandia* (under utgivning).

56. Förhör 8/5 1968, E2d:4, PMÅ, RLU.

57. *Sanningen om Båstad* (Lars Westman 1968), minuterna 20–21 & 26.

efter spred tidningarna bilden av ett närmast militärt avancemang från aktivisternas sida. De försökte "med våld bryta igenom" grinden, som "trycktes in", skrev *Kvällsposten*.⁵⁸ Flera aktivister förnekade däremot att det funnits någon plan att spränga grinden. En aktivist påstod att man tänkt genomföra en sittblockad precis som vid södra grinden.⁵⁹ Även andra deltagare sade att avsikten varit att "genom sittstrejk blockera de båda ingångarna".⁶⁰ Alla uttalanden pekar emellertid inte i samma riktning. En aktivist från Uppsala sade att han fått veta att "fas ett" visserligen var en sittblockad, men att om den inte lyckades "skulle samtliga demonstranter ta sig in på området och sätta sig på banan".⁶¹

Samtliga dessa uttalanden är gjorda i efterhand. Därför är det tur att det också finns ett källmaterial som härrör direkt från händelserna. Widerbergs filmteam satt i ett fönster ett par våningar upp i ett hus beläget alldeles till höger om grinden. Hela förloppet kom därför att filmas på omkring tio meters avstånd i en oavbruten sekvens från att aktivisterna anlände och drygt fem minuter framåt.

Filmen visar hur cirka 200 aktivister rusade mot grinden medan de ropade "Stoppa matchen". Ett par ungdomar började slå mot de båda biljettkurer som stod till höger om grinden med långa plankbitar. Ett fåtal poliser stod innanför grinden och tittade på utan att röra sig. Det som med säkerhet kan sägas härefter är att grinden plötsligt gick upp, men varför det skedde syns inte.⁶² En polis hävdade senare att han sett en aktivist ta fram någon slags tång eller bulstax och att han slagit mot verktyget med sin batong.⁶³ Filmbilderna varken bekräftar eller utesluter detta. Något som dock i viss mån talar emot att det ska ha funnits en plan om att forcera grinden är den uppenbara förvirring som bröt ut när den öppnades. Aktivisterna längst fram förefaller överrumplade, och en av dem beskrev senare hur det funnits olika viljor: "Några ville rusa in på tennisstadion, andra ville sätta sig i grindöppningen och några ville vika tillbaka."⁶⁴

En del aktivister valde verkligen att ta sig in, men de kom bara ett

58. *Kvällsposten* 4/5 1968.

59. *Arbetet* 4/5 1968.

60. *Dagens Nyheter* 7/5 1968.

61. Förhör 25/10 1968 i Kod FUP4, SÅBD, RLU.

62. *Den vita sporten* 1968, minut 46.

63. PM 20/5 1968, E2d:2, PMÅ, RLU.

64. Förhör 5/7 1968 i Kod FUP2, SÅBD, RLU.

par meter. Poliserna fick nu nämligen hjälp av tillskyndande kollegor, som bildade kedja vid grindöppningen. Ett tjugotal poliser försökte med förenade krafter mota ut aktivisterna tillbaka till området utanför grinden. Uppgiften underlättades inte av stadions arkitektur. Hade grinden öppnat sig inåt hade de bara behövt trycka tillbaka grindhalvorna, men de öppnade sig utåt. För att säkra stadionområdet måste poliserna därför först driva ut aktivisterna till området utanför staketet, därefter gå ut bland dem och dra igen grinden. Det var lättare sagt än gjort.

Poliserna tryckte tillbaka aktivisterna ett par meter samtidigt som projektiler började kastas mot poliskedjan. Någon slängde en tidning, en annan ett plakat, och en aktivist passade på att riva ner delar av taggtråden uppe på staketet med en hjälp av en plankbit.⁶⁵ En stund böljade kampen fram och tillbaka. Polisen fick inte övertag förrän de började använda sina vapen. Filmbilderna visar hur kraftiga batongslag träffade ungdomar i huvuden, ansikten och nackar, och att även aktivister som försökte ta sig bort fick ta emot slag. En ung kvinna till vänster om grinden tog av sig sin träsko och började fäktas med en polis som befann sig på andra sidan staketet. Eventuellt träffade hon polisens fingrar och fick i gengäld flera hårda batongslag mot käken. Hon stapplade skadad bakåt.

Efter någon minut uppstod en liten yta mellan aktivisterna och polisen. I stort sett alla aktivister satte sig nu ner framför grindöppningen medan de ropade "Stoppa matchen" och "We won't let go". Samtidigt försökte enskilda poliser ta sig ut för att bära i väg de sittande ungdomarna, men utan större framgång då en kaskad av grus kastades mot deras ansikten. Vissa poliser träffades dessutom av ägg och ett fåtal stenar singlar genom luften. De gjorde ingen större skada, vilket var tur eftersom poliserna ännu inte tagit på sig de hjälmar som ingick i deras utrustning. Brandmannen som avdelats för att sköta brandslangen träffades dock på örat av en sten och blev utbytt mot en polis.

En ung man stod till höger om grinden och upptäckte ett föremål som inte borde ha funnits där. Ett järnrör låg några meter bredvid honom. Röret var egentligen avsett för att skapa fällor som publiken kunde ledas till biljettkioskerna genom. Ingen hade tänkt på att plocka bort det inför matchen. Ynglingen tog upp järnröret och stod en stund och vägde det i händerna, samtidigt som en av polismännen böjde sig fram för att ta

65. Redogörelsen för händelseförloppet vid grinden grundar sig om inget annat anges på *Den vita sporten* 1968, minuterna 46–48.

tag i en sittande aktivist. Då gick mannen fram och slog järnröret över polisens ena axel. Hur hårt han slog blev en omdiskuterad fråga i den efterföljande rättegången, men polisen förlorade hur som helst rörligheten i armen under flera dagar.⁶⁶

Att både poliser och aktivister använde våld i varierande grad är alltså klart, även om våldet inte verkar ha varit en del av aktivisternas planerade konfliktrepertoar. En form av våld som aktivisterna däremot inte använde, trots tidningsuppgifterna som nämndes i inledningen till denna artikel, var saltsyra. Eftersom påståenden om saltsyra spreds ymnigt alldeles efter aktionen är det värt att reda ut var uppgiften kommer ifrån. En ledtråd finns i en intervju publicerad ett par dagar efter den 3 maj. En aktivist medgav då att vissa varit försedda med ammoniak, ett ämne som är betydligt mindre farligt än saltsyra men vars stickande lukt tänktes kunna skrämma bort polishundar. En liten sprayflaska som innehållit ammoniak hittades också vid norra grinden.⁶⁷

Ammoniak har med andra ord förekommit. En av polismännen berättade senare hur han hållit på att dra igen grindhalvorna då en manlig aktivist höll upp en liten flaska framför honom. Strax efteråt började det göra ont i ögonen och han blev rädd. Polismannen vände sig då om och ropade till sina kollegor: "Akta er dom sprutar saltsyra." Varför han använde ordet saltsyra visste han inte. Varningsropet hade kommit som en ren reflex.⁶⁸ Strax efteråt fick en journalist höra hur andra poliser spred varningen vidare.⁶⁹ Så uppstod den felaktiga bilden av saltsyrebeväpnade aktivister.

Tårgas och brandslang

En polis vid norra grinden snubblade till och fann sig liggande mitt i folkmassan. Nu kom tårgasen fram. Det var inte första gången svensk polis använde detta vapen, men det hörde inte till vanligheterna.⁷⁰ I Båstad var varje uniformerad polis utrustad med en sprayflaska med tårgas, och när polismannen föll omkull riktade en av hans kollegor sin flaska mot ungdomarna närmast grinden. Flera aktivister reagerade i panik och

66. Bildtext till bild B i Kod FUP₃ samt uppgifter i Kod DHÄ₇, SÅBD, RLU.

67. *Expressen* 5/5 1968; Undersökningsprotokoll 15/5 1968, E2d:1, PMÄ, RLU.

68. Förhör 22/5 1968, E2d:2, PMÄ, RLU.

69. Förhör 21/7 1968 i Kod FPU₅, SÅBD, RLU.

70. Polisen hade kastat tårgasgranater för att skydda strejkbrytare i början av 1930-talet. Se Tom Olsson, *Pappersmassestrejken 1932: En studie av facklig ledning och opposition* (Lund 1980) s. 323–324.

vek bakåt. En ung kvinna beskrev senare hur det börjat svida på hennes händer och i hennes hals. Hon och hennes kamrater låg sedan på marken en bit bort och kräktes.⁷¹

Eftersom tårgasen bara kom från en enda sprayflaska drabbades inte särskilt många aktivister. Långt fler fick känna på effekten av brandslangen, som polisen nu lät koppla på. Snart strömmade vatten över alla aktivister vid norra grinden, även om trycket inte var tillräckligt stort för att faktiskt driva bort dem. De flesta valde att sitta kvar eller trotsigt ställa sig upp och knyta nävarna i luften.

Efter ett par minuter sinade vattnet, till allas förvåning. Orsaken var en händelse inne på stadion. Medan de flesta aktivister tågat mot grindarna hade ett tjugotal helt enkelt köpt biljetter och satt sig på läktarna. Att de alls kunde göra det säger något om hur bristfälliga säkerhetsarrangemangen var. Enligt vad justitieminister Herman Kling senare meddelade i en riksdagsdebatt hade Tennisförbundet visserligen bestämt att alla åskådare skulle visiteras, men detta beslut hade aldrig förmedlats till personalen vid biljettkurerna.⁷²

Nu satt aktivister inne på stadion med både det ena och andra i sitt bagage. En man hade till exempel portföljen full med ägg.⁷³ En yngling hade mer avancerad utrustning. När han såg att brandslangen kom till användning satte han en slalomhjälm på huvudet som skydd mot batongslag. Sedan tog han en fällkniv och hoppade in på planen. En grupp poliser rusade efter honom men kom för sent. Mannen hade redan hunnit skära av brandslangen.⁷⁴ Det tog dock inte mer än några minuter att reparera skadan. Därefter fortsatte vattnet att spruta över aktivisterna framför grinden, som polisen äntligen lyckats dra igen (figur 2).

Tumult på planen och rensning av södra grinden

Medan polisen återupptog vattenbesprutningen beslutade Tennisförbundets representanter att läktarna skulle utrymmas, vilket meddelades genom högtalare. Eftersom den lilla gruppen aktivister i stort sett utgjorde den enda publiken (resten bestod främst av civilklädda poliser) gällde budskapet i praktiken dem. De tänkte dock inte lämna stadion

71. Förhör 16/10 1968 i Kod FUP4, SÅBD, RLU.

72. Protokoll från första kammaren nr. 27 1968, s. 32, *Riksdagstrycket*.

73. Anders Westerberg, "Studentpräst och aktivist", i Kim Salomon & Göran Blomqvist, *Det röda Lund: Berättelser om 1968 och studentrevolten* (Lund 1998) s. 163.

74. PM 20/6 1968, E2d:6, PMÄ, RLU.

FIGUR 2: Polisen har tagit på kravallhjälm och sprutar vatten på aktivisterna vid norra grinden. Fotografi i volym E2d:8a, Ängelholmspolisens arkiv, Riksarkivet Lund.

förrän de använt sina medhavda attiraljer. Nu plockade de fram ägg, plastpåsar fyllda med svart smörjolja och minst ett paket frysta ärtor. Snart haglade projektilerna över tennisplanen, som träffades av minst tjugo ägg och sex oljepåsar – ärtorna oräknade.⁷⁵

Därefter lämnade nästan alla stadion. En ung kvinna tänkte annorlunda. Hon klättrade nerför läktarna och sprang mot tennisnätet. Vad hon tänkte göra där är oklart eftersom hon aldrig hann fram. Kvinnan förföljdes av poliser försedda med hundar, och jakten tog slut först när hon mötte en polismans batong. Hur den hanterats uppstod det senare viss diskussion om. Under rättegången mot kvinnan hävdade polismannen att hon haft oturen att komma springande rakt "emot batongen" och då av en märklig slump "fick den i midjan".⁷⁶ Filmbilderna visar tvärtom hur polismannen med stor kraft körde batongen i magen på kvinnan, som vek sig och föll omkull.⁷⁷

Samtidigt beslutade polisen att aktivisterna vid södra grinden skulle skingras. Det skedde till åskådarnas förtjusning. Det hundratal Båstad-

75. Förhör 10/5 1968 i Kod FPU1, SÅBD, RLU.

76. Förhørsreferat i Kod DHÅ3, SÅBD, RLU.

77. *Den vita sporten* 1968, minut 52.

bor som nu stod i närheten av sittblockaden jublade när aktivisterna bars bort. Den ansvarige kommissarien berättade hur åskådarna applåderade och hur vissa ville ”erbjuda polisen vattenslangar att spruta på de sittande demonstranterna med”.⁷⁸

Rensningen tog tid. Aktivisterna gjorde inte direkt motstånd, men höll fast i varandra och polisen fick lossa sammanflätade händer och ben och bära i väg en person i taget. Situationen var spänd men överlag inte våldsam och de flesta poliser agerade försiktigt. Alla polismän agerade dock inte lika lugnt. En aktivist berättade ett par år senare hur han blivit avlägsnad men försökt ta sig tillbaka till grinden igen. Då ”kom det en polis, som bara flög på mig och tog handen om strupen på mig”. Därefter ska han ha blivit inknuffad i ett buskage.⁷⁹ Filmbilderna visar också hur en motorcykelpolis med vita handskar slog flera knytnävsslag i huvudet på en sittande aktivist.⁸⁰

Motmobilisering och rasistisk gränsaktivering

Aktivisterna vid norra grinden blev alltmer hoppfulla. Ju längre tiden gick, desto större chans att matchen skulle ställas in. En man hoppade upp och ner med nävarna höjda. Ett par aktivister började dra i de båda biljettkurerna vid grinden, och när en for i backen jublade kamraterna. Det förekom också andra segergester. Ett fåtal höll triumferande upp ”Maos lilla röda” i luften, maoisomens mest symboliska skrift. De var dock inte många, och på polisens fotografier går det bara att identifiera två personer med boken i handen.⁸¹

Till slut meddelade högtalarna att matchen var inställd. Aktivisterna, som inte riktigt litade på budskapet, krävde att få höra det muntligen från en representant för Tennisförbundet. Mats Hasselquist, förbundets Davis Cup-ansvarige, klättrade därför upp på en mur strax intill grinden och upprepade meddelandet. Först då avtågade aktivisterna. Deras mobilisering var över. Den hade lyckats, även om matchen bara var inställd och inte helt avblåst. I Båstad skulle den i alla fall aldrig äga rum.⁸²

78. PM 7/6 1968, E2d:2, PMÄ, RLU.

79. Svante Lundberg m.fl., *Demonstranter: En sociologisk studie* (Stockholm 1970) s. 167–169.

80. *Den vita sporten* 1968, minut 52–55.

81. Fotografier i volymerna E2d:3 & E2d:7, PMÄ, RLU.

82. Tennisförbundet förlade några dagar senare under hemlighetsmakeri matchen till en badort på franska Rivieran. Sverige besegrade Rhodesia med 4–1 men åkte ut mot Spanien i nästa omgång.

Men nu började andra grupper mobilisera, och denna gång kom mobiliseringen inte från vänster. Som nämnts tidigare hade sammanstötningar redan ägt rum på Stortorget och vid södra grinden. De som angrep aktivisterna hade då aktiverat tre gränser och framställt aktivisterna som kulturellt avvikande, som mer eller mindre bortskämda "studenter" och som kommunister. Nu aktiverades en fjärde gräns, och mobiliseringen fick alltmer rasistiska inslag. Sverige var 1968 fortfarande ett tämligen "vitt" land, trots efterkrigstidens invandring. Båstadaktionen var dock långt ifrån helvit. Här deltog flera personer med svart hudfärg, till exempel studenter från afrikanska länder och ett par *black power*-aktivister från USA som flyttat till Sverige. De blev extra utsatta. "Stick hem till Afrika era djävlar", var ett av de glåpord de fick ta emot. "Släng niggerjävlarna på bålet", skrek en Båstadbo medan en svart man delade ut flygblad.⁸³

Den första riktigt våldsamma konfrontationen skedde när aktivisterna lämnade norra grinden. På filmbilderna ses ett tjugotal unga män röra sig fram mot dem, medan rop som "jävla rödingar" skallade. Plötsligt tog angriparna tag i den omkullvälta biljettkuren och sköt den med stor kraft mot aktivisterna. Därefter reste de kuren och var nära att lyckas vända den över en grupp aktivister. En stund var stämningen mycket upphetsad. Medan vissa aktivister ropade "jävla fascister" försökte andra lugna ner situationen och ropade "inga provokationer". Först när en aktivist ställde sig mellan folksamlingarna skildes grupperna åt.⁸⁴

Angreppen hade emellertid bara börjat. De flesta aktivister reste direkt från Båstad efter aktionen, men de som kommit från Uppsala övernattade i sommarstugor vid Hovs hallar. När de vaknade på lördagsmorgonen den 4 maj upptäckte de att deras buss blivit förstörd. Luften hade släppts ut ur alla däck, deras egna flygblad hade proppats ner i bensintanken, tretton rutor var krossade, motorhuvan hade skruvats loss och slängts in i bussen och förarstolen låg ute på parkeringsplatsen.⁸⁵ En ung lastbilschaufför från trakten dömdes senare för att ha deltagit i skadegörelsen. Han hade, enligt polisundersökningen, blivit "hatiskt inställd" till "de demonstrerande studenterna, vars uppehålle han som

83. *Aftonbladet* 4/5 1968.

84. *Den vita sporten* 1968, minuterna 61–63.

85. Brottsplatsundersökningsprotokoll 10/5 1968 i Kod FUP6, SÅBD, RLU.

skattebetalare måste bidra till".⁸⁶ Det är ytterligare ett exempel på den gränsaktivering som framställde aktivisterna som ett utifrån kommande hot, och där "studenter" från storstaden befann sig på ena sidan av gränsen och den arbetande lokalbefolkningen på den andra.

Medan Uppsalaborna rådslog om hur de skulle ta sig hem hände dramatiska saker inne i Båstad. FPU, som kritiserat Tennisförbundet utan att direkt vilja stoppa matchen, ordnade under lördagseftermiddagen ett panelsamtal om Rhodesia på Stiftsgården. En av deltagarna var Ingemar Simonsson, prästen som gått med i demonstrationen. Arrangemanget hann knappt börja förrän ett femtiotal unga män i varierande grad av nykterhet trampade in i salen, förde oväsen och försökte överrösta panelsamtalet.⁸⁷ Bland intränglingarna, som i källorna omväxlande beskrivs som "raggare" eller "Bjärebor", fanns guldhandlaren Swaving, som kom att pekas ut som en ledare för reaktionen mot aktivisterna. Själv förnekade han denna roll, men närvarande journalister gav en annan bild åtminstone av hans agerande på Stiftsgården. "När han gav tecken applåderade de, när han gav order buade de", skrev en reporter från *Sydsvenska Dagbladet*. Swaving själv ropade att "sport behöver ingen inblandning av skitpolitik".⁸⁸

Samtidigt blev läget kritiskt i Hovs hallar, där unga Båstadbor samlades på parkeringsplatsen. En del av dem intervjuades av Widerbergs filmteam, och det faktum att flera uppgav att de var där för att leta efter "studenter" visar återigen den stora roll som just den beteckningen spelade i gränsaktiveringen under den lokala motmobiliseringen.⁸⁹ Polisen skickade en patrull, men den men avvek när solen gick ner. De elva kvarvarande aktivisternas hemresa liknade därefter en flykt. Först skjutsades tre av dem till stationen i en lånad bil. Innan de gick ombord på tåget blev de dragna i håret och slagna i ansiktet av unga män som följt efter från parkeringsplatsen, och en yngling höll upp en affisch föreställande Martin Luther King och stack sedan sin kniv i den. När nästa omgång aktivister körde till stationen fick de långsamt köra genom en folkmassa som lyste med ficklampor genom bilrutorna och slog och sparkade på motorhuven.⁹⁰

86. Personundersökning 11/3 1969 i FUP6, SÅBD, RLU.

87. *Expressen* 5/5 1968.

88. *Sydsvenska Dagbladet* 5/5 1968. Se även *Nordvästra Skånes Tidningar* 6/5 1968.

89. *Den vita sporten* 1968, minut 80.

90. *Aktion Båstad* (1968) s. 88–89.

Vilka som organiserade attackerna är inte klarlagt. Swaving fanns på plats också vid Hovs hallar, där han enligt egen uppgift "skällt ut" några av de "dumma demonstranterna", men han förnekade att han haft en ledarroll. Ensam var han hur som helst inte. Widerbergs filmteam intervjuade en grupp Båstadbor på parkeringsplatsen. Den kvinna som förde ordet berättade hur "vi körde in till byn och samlade ihop folk", och lade till att aktivisterna gärna kunde få vara "rädda". Hon avslutade med att meddela att hon röstade på Högerpartiet.⁹¹

Angreppen slutade inte när aktivisterna lämnat Båstad. Dagarna efter aktionen blev Simonsson och Tigerschiöld utsatta för en rad trakasserier. Simonsson fick objudna gäster redan på lördagskvällen. I mörkret samlades mellan tjugo och trettio unga män utanför hans bostad och ropade saker som "Be en bön till gud din djävul". Simonsson ringde polisen men männen försvann innan hjälp hann fram.⁹² Under de kommande veckorna fick han ta emot anonyma telefonsamtal och aggressiva hotbrev. "Stick så fort som möjligt till Ryssland" manade en brevskrivare, som lade till att hen "med glädje skall åtaga mig att lägga snaran om Eder hals och hänga upp Er i närmaste lyktstolpe". Andra brev innehöll rasistiska utfall och anklagade den "niggerslickande" Simonsson för "bristande solidaritet med den vita ras som ni förmodas tillhöra".⁹³

Även Tigerschiöld fick nattliga påhålsningar. På söndagskvällen den 5 maj körde en bilkaravan fram till hans villa och mellan trettio och fyrtio unga män klev ut. De bankade på dörrarna, kastade grus mot fönstren och ropade "Ut med Tigerschiöld". När en sten for genom ett fönster valde han att ringa polisen, men också denna gång hann patrullen fram först efter att folksamlingen skingrats.⁹⁴

Krav på demonstrationsförbud

Veckan efter aktionen försökte Swaving dessutom bilda opinion i offentligheten. Framför allt lyckades han få mer än 500 lokalinvånare att underteckna en namninsamling med krav på att regeringen skulle inskränka demonstrationsfriheten och ge polisen "hårdare medel" i

91. *Den vita sporten* 1968, minuterna 82–87.

92. Förhör 7/5 1968, E2d:2, PMÅ, RLU.

93. Bo Lindblom (red.), *Fallet Båstad: En studie i svensk opinionsbildning* (Stockholm 1968) s. 154–159.

94. Förhör 7/5 1968, E2d:2, PMÅ, RLU.

FIGUR 3: Annonser för fascistledaren Per Engdahls framträdande i Båstad ett par veckor efter aktionen. Ur Nordvästra Skånes Tidningar 17 maj 1968.

kampen mot vänsterradikaler.⁹⁵ Han fick stöd av *Nordvästra Skånes Tidningar*, en tidning långt ut på högerkanten som var en av få pressröster i 1960-talets Sverige som försvarade Sydafrikas apartheidpolitik.⁹⁶ "Finns inte garantier för att demonstrationer kan försiggå under hyfsade former så finns ingen annan utväg än att skrida till förbud", larmade ledartexten den 4 maj.⁹⁷

När Båstad präglades av sådana stämningar är det kanske inte förvånade att även rent högerextrema organisationer försökte flytta fram sina positioner. Den 17 maj höll Nysvenska rörelsen, efterkrigstidens viktigaste fascistiska organisation, ett opinionsmöte på temat "Front mot den kommunistiska infiltrationen" på Strandängen i Båstad, och *Nordvästra Skånes Tidningar* upplät sina spalter för annonser om mötet (figur 3).⁹⁸ Ett par dagar senare höll den obskyra Svenska Medborgarskapsrörelsen ett liknande möte där talet hölls av Lars Hultén, som längre fram var drivande i de högerextrema demonstrationerna på Karl XII:s dödsdag i Lund under 1980-talet.⁹⁹

95. *Kvällsposten* 6/5 1968; *Aftonbladet* 9/5 1968.

96. Thörn (2010) s. 194, 206–207.

97. *Nordvästra Skånes Tidningar* 4/5 1968.

98. *Nordvästra Skånes Tidningar* 17/5 1968. Om Nysvenska rörelsen, se Heléne Lööw, *Nazismen i Sverige 1924–1979: Pionjärerna, partierna, propagandan* (Stockholm 2004) s. 51–60.

99. Tillståndsbevis 10/5 1968, E:40, KBK, BK A. Hulténs verksamhet diskuteras i Andrés Brink Pinto & Johan Pries, 30 november: *Kampen om Lund 1985–2008* (Lund 2013) s. 8, 13–14.

Den socialdemokratiska regeringen hörsammade inte kraven på demonstrationsförbud. Därmed inte sagt att Båstadaktionen lämnade politikerna oberörda. Statsminister Tage Erlander var under hela våren orolig för utvecklingen i Sverige. Redan den 4 januari, efter äggkastning mot en amerikansk diplomat vid kanslihuset i Stockholm, gav han utlopp för oron i sin dagbok: "Det kommer inte att sluta förrän vi får börja räkna dödsoffer. Fruktansvärt".¹⁰⁰ Delvis som en reaktion på Båstadaktionen kallade Erlander till en stor konferens med landets ungdomsorganisationer för att diskutera hur demonstrationer skulle kunna genomföras utan våld. Aktivisterna från Båstad var visserligen inte inbjudna, och deras aktionsgrupp var för övrigt redan upplöst. Däremot bjöds FNL-rörelsen in, trots att finansminister Gunnar Sträng gruffade och helst ville stänga ute de mest radikala ungdomarna.¹⁰¹ Men vad som sades på konferensen väntar på att utforskas.

Båstadaktionen och det svenska 1968

Syftet med den här artikeln har varit att, med Båstadaktionen som utgångspunkt, nyansera berättelsen om det svenska 1968 som en historia jämförelsevis fri från våld, samt att analysera den mobilisering som genomfördes både av de tillresta aktivisterna och av de lokalinvånare som i sin tur angrep aktivisterna under dagarna runt den 3 maj 1968. I analysen har särskilt stor vikt lagts vid inramning och gränsaktivering, företeelser som spelar stor roll i mobiliseringsprocesser. Det är nu dags att summera resultaten och peka ut några områden som borde utforskas närmare i framtiden.

Undersökningen tyder på att det svenska 1968 var mer våldsamt än vad som ofta framhålls. Allt är förstås relativt, och det bör understrykas att ingen människa dog i Båstad, liksom att inga skjutvapen användes. Aktivisterna verkar inledningsvis ha varit inspirerade av de ickevåldsinflyerade sittblockader som förekommit i Sverige vid 1960-talets början men som fortfarande var ett tämligen nytt inslag på den svenska konfliktrepertoaren. Aktionen innehöll också inslag som tårgas och järnrör, och både aktivister och poliser blev skadade. Våldet var däremot inte en planerad del av aktivisternas konfliktrepertoar. De planerade delarna

100. Tage Erlander, *Dagböcker 1968* (Hedemora 2015) s. 9.

101. *Arbetet* 9/5 1968; *Dagens Nyheter* 9/5 1968; Erlander (2015) s. 38; Yngve Möller, *Sverige och Vietnamkriget: Ett unikt kapitel i svensk utrikespolitik* (Stockholm 1992) s. 146.

av aktionen bestod av sittblockader samt sabotage av tennisplanen. Det våld som utövades av enskilda aktivister var av allt att döma inte bestämt på förhand. Det bör också framhållas att aktivisterna långt ifrån var ensamma om att bruka våld. Det fanns Båstadbor som utövade våld både under och efter matchdagen, och som utsatte aktivisterna för verbala hot, misshandel och skadegörelse.

Överhuvudtaget framstår just motmobiliseringen som det kanske allra mest spännande av undersökningens resultat. Händelserna i Båstad visar att 1968 inte bara var den radikala vänsterns år. Aktionen följdes av en hård och bitvis våldsamt motmobilisering, där delar av lokalbefolkningen gick till angrepp mot aktivisterna och dessutom trakasserade de Båstadbor som tagit ställning mot Tennisförbundet. Dessutom gjordes lokala försök att bilda opinion för en inskränkning av demonstrationsfriheten, bland annat genom guldhandlare Swavings namninsamling.

Motmobiliseringen underlättades genom fyra gränsaktiveringar, som alla fyllde syftet att framställa aktivisterna som ett utifrån kommande hot. För det första beskrevs aktivisterna som kulturellt avvikande, ”långhåriga” ungdomar. För det andra betecknades de tämligen systematiskt som ”studenter”. Det var ett begrepp som användes av fientliga lokalinvånare för att måla upp bilden av dem som en elit, medan det i aktivisternas egen inramning snarare var Wallenbergsfären och Tennisförbundets ledning som var eliten. För det tredje beskrevs aktivisterna som ”kommunister”, vilket en del av dem säkerligen var – men inte alla, och utan att beteckningen hade någon plats i aktivisternas inramning. Där beskrevs aktionen snarare som en bred och organisationsöverskridande markering mot rasism och kapitalism.

För det fjärde förekom en rasistisk gränsaktivering, och många rasistiska tillmälen ropades mot aktivister med svart hudfärg. Aktionens antirasistiska målsättning förlöjligades dessutom av en del fientliga lokalinvånare. Detta är viktigt att uppmärksamma. Under efterkrigstiden växte det, som statsvetaren Jan Jämte har påpekat, fram en svensk självbild där Sverige uppfattades som ett icke-rasistiskt land där fördomar och diskriminering hörde till det förflutna.¹⁰² Den självbilden säger dock mer om vilket samhälle som ledande politiker och intellektuella ville att Sverige skulle vara, och mindre om hur samhället faktiskt såg ut. Arti-

102. Jan Jämte, *Antirasismens många ansikten* (Umeå 2013) s. 52, 181.

keln visar att rasismen i själva verket kunde spela en betydelsefull roll i motmobiliseringen mot vänsteraktioner vid 1960-talets slut.

Sammantaget tyder undersökningen på att mobiliseringen mot vänsteraktivismen under det svenska 1968 var starkare än vad som ofta antas, och i detta sammanhang var Båstadaktionen faktiskt bara en händelse bland flera. I mitten av maj angreps en FNL-demonstration i Lund av konservativa motdemonstranter, som viftade med en amerikansk flagga och sjöng nationalsången. De ropade "Ned med kommunistjävlarna" och "Leve USA" samtidigt som de kastade ägg mot demonstranterna. Motdemonstrationen arrangerades, enligt tidningarna, av konservativa ungdoms- och studentklubbar men det finns också uppgifter om att "ett flertal hämndlystna" ungdomar från Båstad deltog.¹⁰³

I Stockholm utvecklade DA vid samma tid en hektisk aktivitet som ibland tog sig uttryck i mer eller mindre våldsamma angrepp på vänsteraktivister. På första maj arrangerade flera yttervänsterorganisationer, med KFML i spetsen, en gemensam demonstration under beteckningen "Röd front" med cirka 3 000 deltagare. När demonstranterna anlände till Gärdet möttes de av ett femtiotal DA-aktivister som kastade ägg mot dem, samtidigt som några exemplar av Maos lilla röda eldades upp.¹⁰⁴

Även i Kårhusockupationens slutskede samlades stora grupper av konservativa motdemonstranter, varav en del uppges ha varit DA-medlemmar, i Spökparken utanför kårhuset på Holländargatan. Natten till den 26 maj fanns flera hundra motdemonstranter i parken (dagstidningarna uppger siffror mellan 400 och 600). Det kastades flaskor och stenar mot kårhuset, och medan folkmassan sjöng "Du gamla du fria" och ropade saker som "Kom ut och slåss" klättrade en man upp på kårhusets tak och skar loss den röda fana som ockupanterna hissade.¹⁰⁵ När ockupationen avslutades var Spökparken så full av motdemonstranter att polisen fick eskortera ockupanterna ut från kårhuset.¹⁰⁶

Vi har för all del anledning att tro att vänsteraktivisterna oftast var fler än högeraktivisterna. Men som de ovanstående exemplen visar var också den sistnämnda gruppen en del av de politiska konfrontationerna under det svenska 1968. Högermobiliseringen på gator och torg väntar

103. *Aftonbladet* 9/5 1968 (citatt); *Kvällsposten* 9/5 1968.

104. *Aftonbladet* 2/5 1968.

105. *Aftonbladet* 27/5 1968; *Expressen* 27/5 1968.

106. Skoglund (2014) s. 24–25.

emellertid till stor del fortfarande på att utforskas. Det är angeläget att så sker. Även ytterhögern agerade konfrontativt under det mytomspunna året och, som fallet Båstad nu har visat, stundtals med våldsamma metoder.

The Båstad tennis protest of 1968: Left-wing activism and right-wing counter-mobilisation

In the spring of 1968, Sweden was supposed to play a Davis Cup tennis match against Rhodesia, a quasi-apartheid state in southern Africa. The game was scheduled to be played on 3 May in the small town of Båstad in southern Sweden. However, hundreds of anti-racist activists gathered and stopped the game from starting. There were hours of confrontations with police (who used tear gas and a fire hose), making it the most violent protest in Sweden in 1968. Despite this, the Båstad tennis protest is seldom mentioned in historical narratives of the political radicalisation process in Sweden in the 1960s. In this article, the protest is analysed systematically for the first time, with a focus on the planning, how it was carried out, and its violent aftermath (several activists were attacked by local mobs). Not only is the protest analysed, but it is used to problematise traditional narratives about 1968.

Two key conclusions are drawn. First, the Båstad protest shows that Sweden in 1968 was more confrontational and violent than is often assumed. Not as violent as West Germany or France, but still, the Båstad protest does not tally with the general assumption that the radicalisation of Sweden was peaceful. Second, Sweden in 1968 not only was marked by left-wing activism; the right mobilised too, although this has been studied far less. In Båstad, the activists were harassed by violent mobs, and local right-wing leaders mobilised local opinion for restrictions on the democratic right of assembly and protest. This right-wing mobilisation was also a part of 1968 in Sweden and should be studied in more detail.

Keywords: tennis, 1968, Sweden, contentious politics, racism, apartheid